

Miralay Mehmet Arif Bey (1882-1926)

Asker ve siyasetçi Mehmet Arif Bey, 1882'de Adana'da dünyaya gelmiştir. Babası Yusuf Ziya Bey'dir. Rûveyde Hanım ve Halit Bey isminde iki kardeşi vardır. Halit Bey üsteğmendir. Mehmet Arif Bey, yabancı dil olarak Almanca, Fransızca ve az derecede de Sırpça bilmektedir.

Askeri idadiyi yani lise öğrenimini Erzurum'da görmüş olan Mehmet Arif Bey, 13 Mart 1899'da Harp Okuluna başlamıştır. 9 Ocak 1902'de Harp Okulundan teğmen rütbesi ile mezun olmuştur. Ardından namzet sınıfına ayrılarak Harp Akademisine girmiştir. 11 Ocak 1905'te mümtaz yüzbaşı rütbesi ile Harp Akademisini tamamlamıştır. Harp Akademisinden mezun olduktan sonra kıta stajı için ilk görev yeri olan 2. Ordu emrine verilmiştir. Böylece burada ilk vazifesine de başlamıştır. 11 Şubat 1906'da 5. Ordu, 35. Alay, 4. Tabur, 2. Bölük Kumandanlığına atanmıştır. Buradaki kumandanlık görevine 1909'a kadar devam etmiştir. Bu arada da daha önce başarılı olamadığı kurmaylık sınavına yeniden girmiş, kurmay sınıfına dahil olmuştur.

27 Haziran 1909'da eğitim almak için Almanya'ya giden Mehmet Arif Bey, iki yıl burada kalmıştır. Alman ordusunda staj yapmış ve mesleki eğitimini sürdürmüştür. 15 Ekim 1911'de ülkeye dönerek Maltepe Endaht Mektebi Mitralyöz Mevki Kumandanlığına, 11 Nisan 1912'de 3. Kolordu Erkan-ı Harbiyesine atanmıştır.

Mehmet Arif Bey, Almanya'dan ülkeye dönüp göreve başladığında Osmanlı Devleti zor bir dönemden geçiyordu. Bu sırada 28 Eylül 1911'de İtalya'nın saldırısıyla başlayan Trablusgarp Savaşı devam etmekteydi. Trablusgarp Savaşı, Osmanlı Devleti ile İtalya'nın 18 Ekim 1912'de imzaladıkları Uşi Antlaşması ile sonlanacaktı. Ancak aynı zamanda diğer taraftan Balkanlardan yeni bir savaşın ayak sesleri gelmekteydi. Bulgaristan, Yunanistan, Sırbistan ve Karadağ Osmanlı Devleti'ne karşı bir ittifak yapmışlardı. Bu ittifakın neticesinde de 8 Ekim 1912'de Karadağ Osmanlı Devleti'ne savaş ilan etmişti. Diğerleri de Rumeli'ye özerklik verilmesini istemişlerdi. Bu isteği içişlerine müdahale olarak değerlendiren Osmanlı Hükümeti karşı savaş ilanında bulunmuştu. Böylece başlayan savaş Birinci ve İkinci Balkan Savaşı şeklinde iki aşama da cereyan etti.

Balkan Savaşlarına katılmış olan Mehmet Arif Bey, burada Şark Ordusu grubunda 3. Kolordu Karargahı kurmay heyeti içerisinde bulunmuştur. Ayrıca Numune Mitralyöz Bölüğü Kumandanı olarak 7. Fırka, 2. Fırka ve Mürettep Fırka emrinde yer almıştır. Balkan Savaşlarının ardından 24 Ocak 1914'ten itibaren kıdemli yüzbaşılığa terfi ettirilmiştir. 28 Mayıs 1914'te Dersaadet Piyade Endaht Mektebi Kumandan Muavinliği vazifesiyle görevlendirilmiştir.

Dönem Osmanlı Devleti açısından savaşlarla geçen bir süreçtir. Balkan Savaşları sona erdiğinde üzerinden çok zaman geçmeden Birinci Dünya Savaşı başlamıştır. Bu evrede iki kutuplu dünya düzeni içerisinde Osmanlı Devleti de ittifak arayışlarında bulunmuş ve nihayetinde farklı teşebbüslerle birlikte 2 Ağustos 1914'te Almanya ile ittifak antlaşması imzalamıştır. Osmanlı Devleti Almanya ile ittifak antlaşması imzaladığı gün seferberlik ilan ederek savaş hazırlıklarına da başlamıştır. Osmanlı Devleti bir taraftan savaş hazırlıkları yaparken diğer taraftan da cepheleri takviye ediyordu. Bu kapsamda Mehmet Arif Bey, 3 Ağustos 1914'te Çanakkale'de bulunan 5. Fırka Erkan-ı Harbiyesine vazifelendirilmiştir.

Çanakkale deniz ve kara savaşları sırasında da Mehmet Arif Bey bölgede bulunmuştur. 3 Ağustos 1914'te Çanakkale'de bulunan 5. Fırka Erkan-ı Harbiyesine vazifelendirildiğinden zaten burada görev yapmaktaydı. Cephede meydana gelen savaşlara bizzat katılan Mehmet Arif Bey, önce 5. Fırka Erkan-ı Harbiye Reisi olarak bu birliğe kumandanlık yapmıştır. 1 Eylül 1915'te seferdeki hizmetlerinden dolayı Gümüş Liyakat Madalyası ile taltif edilmiştir.

14 Eylül 1915'te de binbaşılığa terfi etmiştir. 21 Kasım 1915'te ise 11. Fırka Erkan-ı Harbiyesine nakledilmiştir ve 11. Fırka Erkan-ı Harbiye Reisi olarak bu birliğin kumandanlığını yürütmüştür. 30 Kasım 1915'te kendisine bir sene sefer kıdem zammı verilmiştir. 26 Aralık 1915'te Alman 2. Sınıf Demir Salip Nişanı ile taltif olunmuştur.

Mehmet Arif Bey, bu sırada Çanakkale Savaşlarının ardından Kafkas Cephesi'nde görevlendirilmiştir. 10 Nisan 1916'da 3. Kolordu Erkan-ı Harbiyesine 3. Kolordu Erkan-ı Harbiye Reisi olarak tayin olunan Mehmet Arif Bey, 11. Fırka Erkan-ı Harbiye Reisliğini de yürütmüştür. Buradaki muharebelerdeki başarısından dolayı 31 Mayıs 1916'da Gümüş Liyakat Madalyası ile taltif edilmiştir. 28 Şubat 1917'de bir sene sefer kıdem zammı verilerek ödüllendirilmiştir.

Kafkas Cephesi'nden sonra ise Suriye Cephesi'ne gönderilen Mehmet Arif Bey, 30 Haziran 1917'de 20. Kolordu Erkan-ı Harbiyesine tayin edilerek 53. Fırka Kumandanı olarak vazifelendirilmiştir. 25 Şubat 1918'den itibaren bir sene altı ay sefer kıdem zammı ile taltif edilmiştir. 1 Mart 1918'de de yarbaylığa terfi etmiştir. 15 Ağustos 1918'de de Almanya İmparatoru tarafından ikinci rütbeden Demir Salip Nişanı ile taltif olunmuştur.

11 Ekim 1918'de iki ay süre ile Dersaadet'e gelen Mehmet Arif Bey, Sıhhiye Dairesinin kararıyla hastalığını tedavi ettirmek üzere altı hafta süre ile Budapeşte'ye gönderilmiştir. Zaten bundan biraz sonra da Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de Mondros Mütarekesi'ni imzalayarak Birinci Dünya Savaşı'ndan çekilmiştir.

Mütareke döneminde 5 Nisan 1919'da Piyade Endaht Mektebi Müdüriyetine tayin olunan Mehmet Arif Bey, 3 Mayıs 1919'da 9. Ordu Kıtaatı Müfettişliği Erkan-ı Harbiyesinde görevlendirilmiştir. Bu görevinden dolayı Mustafa Kemal Paşa'nın 19 Mayıs 1919'da Samsun'a çıkışı esnasında beraberinde bulunmuştu. Mehmet Arif Bey bu sırada Kurmay Yarbay rütbesi ile 9. Ordu Kıtaatı Müfettişliği Erkan-ı Harbiye Reis-i Sanisi görevini üstlenmişti. Mustafa Kemal Paşa görevi sebebi ile daha Anadolu'ya hareket etmeden evvel müfettişliğin karargahını en yakın ve güvendiği arkadaşlarından oluştururken, eski sınıf ve silah arkadaşı Mehmet Arif Beyi de seçmişti. Böylece Mehmet Arif Bey Milli Mücadele'nin ilk çekirdek kadrosu içerisinde yer almıştı.

Samsun'a çıktıktan sonra 5. Kafkas Fırkası Kumandanı olarak vazifelendirilen Mehmet Arif Bey'in Amasya'da başlayan hizmetleri yurt içi ayaklanmaların bastırılmasında, çeteciliğin kaldırılmasında, düşmana karşı düzenli ordu ve cephe teşkilinde ve mücadelede 11. Fırka Kumandanı sıfatı ile devam etmiştir. Bu arada Fransızlara karşı Pozantı Muharasasına katılmış ve Batı Anadolu'da meydana gelen Çerkez Ethem ve Düzce İsyanlarının bastırılmasında vazifeler üstlenmiştir.

Mehmet Arif Bey, 11. Fırka Kumandanlığında iken Batı Cephesi'nde Yunanlılarla cereyan eden İnönü ve Kütahya havalisindeki muharebelere de katılmıştır. Birinci ve İkinci İnönü Muharebelerinde fevkalade gayret ve fedakarlık göstermiştir. Bu nedenle 10 Ocak 1921'de Albaylığa terfi etmiştir. 4 Mayıs 1921 tarihli kararname ile de 3. Grup Kumandanlığına tayin edilmiştir. Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinde 3. Grup Kumandanı olarak vazife yapmıştır.

Mehmet Arif Bey, 11. Fırka Kumandanı olarak cephede iken İnegöl dolaylarında Mezit ormanlarında üç aylık bir ayı yavrusu bulmuş, bunu yanına almış ve beslemiştir. Bundan ötürü sonraki yaşamında Ayıcı Arif olarak da anılmıştır.

Kütahya ve Eskişehir Muharebelerinde Türk ordusunun başarısız olmasından sonra 5 Ağustos 1921'de Mustafa Kemal Paşa TBMM tarafından Başkomutan olarak seçilmiştir. Mustafa Kemal Paşa Başkomutan seçildiğinde orduyu Sakarya Meydan Muharebesi için savaşa hazırlarken Mehmet Arif Bey de Paşa'nın 14 Ağustos 1921 tarihli emri ile Başkumandanlık Kalemine tayin edilmiştir. Başkumandanlık Kalemının lağvedilmesi üzerine yine Mustafa Kemal Paşa'nın 16 Eylül 1921 tarihli emri ile Erkan-ı Harbiye-i Umumiye Riyasetine bağlı olarak Başkumandanlık refakat

memurluđuna tayin olunmuştur.

Mehmet Arif Bey, bundan sonra 14 Ocak 1922’de Mustafa Kemal Paşa’nın emri ile 3. Kolordu Kumandanlığına atanmıştır. Ancak ordu kumandanı ile uyum sağlayamadığından 29 Haziran 1922’de kumandanlık vazifesine son verilerek Ankara’ya çağırılmıştır ve Başkumandanlıkça hakkında kanuni takibat icra edilmesi istenmiştir.

Kolordudaki görevinin ardından Müdafaa-i Milliye Vekaleti emrine gelen Mehmet Arif Bey, sonrasında TBMM’de Eskişehir Mebusu olarak bulunmuştur. Mehmet Arif Bey, Mustafa Kemal Paşa’nın talebiyle 1923’te Eskişehir milletvekili olarak TBMM’ye girmiştir ve kendisi TBMM II. dönem milletvekilidir. 16 Temmuz 1923’te yapılan seçimde 219 oy alarak Eskişehir’den milletvekili seçilmiş ve 11 Ağustos 1923’te Meclis’e katılmıştır. Mazbatası 12 Ağustos 1923’te onaylanmıştır.

TBMM’de Eskişehir milletvekili olan Mehmet Arif Bey, Milli Müdafaa, Kütüphane ve Nafia komisyonları üyeliklerinde, Milli Müdafaa Komisyonu Sözcülüğünde yer almıştır. Eskişehir-İnönü yolu, açıkta kalan askeri personel, tohumluk bedelleri, firar ve bakayalar, askeri rütbeler, maaş ve tahsisat, emekli ve yetimler konularında kanun teklifleri, altı farklı konuda önergesi ve genel kurulda kırk sekiz ayrı konu üzerine 127 konuşması vardır. Eytam sandıkları, yemeklik ve tohumluk dağıtımı, orduda küçük zabitan yetiştirilmesi, Milli Mücadele’ye katılmayan subaylar, malul ve gaziler konularında soru önergeleri vermiştir.

Askeri hizmeti sırasında ordusunun kumandanı ile anlaşamadığı için politikaya atılmak üzere Mustafa Kemal Paşa’nın tasvibi ve desteği ile Meclis’e giren Mehmet Arif Bey, kısa bir zaman sonra “dörtler”, “beşler” diye de tabir edilen muhalefet grubuna katılmıştır. Meclis’te eski, samimi silah ve mücadele arkadaşlarının yan yana oturmaları çeşitli yorumlara sebep olmuştur.

15 Kasım 1924’te Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılan Mehmet Arif Bey, 17 Kasım 1924’te Kazım Karabekir Paşa başkanlığında kurulan Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katılmıştır. Fırka ilk kurulduğunda Mehmet Arif Bey de dahil olmak üzere 28 milletvekilinden meydana gelmiştir. Mehmet Arif Bey’in Cumhuriyet Halk Fırkasından ayrılıp Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasına katılması hakkında yapılan değerlendirmelere göre, Mustafa Kemal Paşa arkadaşı Mehmet Arif Bey’i Eskişehir milletvekili seçtirmiş ancak daha sonra adı bir rüşvet olayına karıştığı için kendisinden yüz çevirmişti. Mehmet Arif Bey de bu yüzden politikada önemli bir yer alamamış olmasına içerlemeye başlamıştı. Böylece aralarında bir kopuş yaşanmıştı. Diğer bazı yorumlara göre de Mehmet Arif Bey politikaya girdikten kısa zaman sonra Cumhuriyet Halk Fırkası idarecilerine ve bilhassa İsmet Paşa’nın şahsına yöneltilen tenkit ve itirazları ileri sürenlerin önde gelenlerinden biri olmuştu. İstiklal Savaşı’ndan sonra İsmet Paşa’nın uyguladığı politikaları sert bir şekilde eleştirmekteydi. Halbuki İsmet Paşa’ya karşıtlığı dışında geçerli bir muhalefet sebebi de yok gibiydi. Bu parti değişim meselesini Mehmet Arif Bey’in Milli Müdafaa Vekili olamamasına bağlayanlar da bulunmaktadır.

Terakkiperver Cumhuriyet Fırkasının kurulmuş olması yeni Türkiye’de çok partili hayata geçişin ilk denemesi olmuş ancak parti çok uzun süre yaşayamamıştır. Partinin Şeyh Sait İsyanı ile ilişkilendirilerek kapatılmasından sonra Türk siyasi hayatında yaşanan önemli gelişmelerden birisi de İzmir Suikastı girişimidir. Bu çerçevede bazı muhalifler tarafından Mustafa Kemal Paşa’ya İzmir’de bir suikast yapılması planlanmıştır. Ancak bu suikast teşebbüsü gerçekleştirilememiş ve açığa çıkmıştır. Ankara İstiklal Mahkemesi tarafından suçlular hakkında yargılamalar yapılmıştır. Mehmet Arif Bey’in de İzmir Suikastı girişimi meselesine adı karışmış ve kendisi yargılananlar içerisinde yer almıştı.

İzmir Suikastı girişimi iki aşamada olmuştu. İlk suikastı planlayanlar bu girişimlerini Ankara'da gerçekleştirmek istemişlerdi. Mesele hakkında Mehmet Arif Bey ile de konuşmuşlardı. Onun evini girişim için kullanmak istemişlerdi. Çünkü onun Ankara Kavaklıdere'deki evi Mustafa Kemal Paşa'nın Çankaya'dan şehre gittiği yolda bu tertibi gerçekleştirmek için çok müsait bir konumdaydı. Bunun için de Mehmet Arif Bey'in evi suikast konusunda uygun bir yer olarak görülmüştü. Suikast planıyla ilgili olarak Mehmet Arif Bey'in katıldığı bir başka gizli toplantıdan da bahsedilmektedir. Fakat Ankara'da bu girişim gerçekleştirilemeyince suikastçılar da biri hariç buradan ayrılacaklardı. Sonrasında da İzmir'de bunu tekrar deneyeceklerdi. Ancak bu gayelerine de ulaşamayacak ve yakalanarak yargılanacaklardı.

Ankara İstiklal Mahkemesinin yaptığı yargılamalarda da Mehmet Arif Bey'in suikastın Ankara ayağında bulunduğu ve bu girişim konusunda evinde planlar yapıldığı tanıkların ifadelerinden hareketle ortaya çıkmıştır. Mehmet Arif Bey, hakkındaki suçlamayı inkar etse de mahkemede yapılan yüzleştirmeler istediği gibi gitmemiştir. Yargılamalar neticesinde olayla ilgili olarak suçlu bulunan Mehmet Arif Bey, 13 Temmuz 1926'da idam edilmiştir.

Mehmet Arif Bey, İstiklal Savaşı'ndan sonra bu dönemle ilgili hatıralarını kaleme almış bir kumandandır. Kendisinin birçok aşamasında içinde bulunduğu 1919-1923 olaylarını anlatan anılarının yer aldığı "Anadolu İnkılâbı - Mücâhedât-ı Milliye - (1335 - 1339)" adlı bir kitabı bulunmaktadır. Kitap daha sonra Latin Alfabesine de çevrilerek yeniden basılmıştır.

Hüseyin KALEMLİ

KAYNAKÇA

GÖRGÜLÜ, İsmet, **On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1922) Balkan - Birinci Dünya ve İstiklâl Harbi**, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara, 1993.

KARAOT, Ömer Fatih, **Miralay Mehmet Arif Bey (1882-1926)**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yeditepe Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü, İstanbul, 2013.

Miralay Mehmet Arif Bey, **Anadolu İnkılâbı Milli Mücadele Anıları (1919-1923)**, Yayına Hazırlayan: Bülent Demirbaş, İstanbul, 1992.

ÖZTÜRK, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi, TBMM - II. Dönem (1923-1927)**, III. Cilt, Türkiye Büyük Millet Meclisi Vakfı Yayınları, Basım Yeri ve Yılı Yok.

TEVETOĞLU, Fethi, **Atatürk'le Samsun'a Çıkanlar**, Atatürk ve Çevresi Yayınları, Ankara, 1971.

Türkiye Cumhuriyeti Tarihi I-II, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara, 2005.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/miralay-mehmet-arif-bey-1882-1926/?pdf=3938> adresinden erişilmiştir